



Sygn. akt IV CSK 403/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z powództwa Banku Spółdzielczego
przeciwko Skarbowi Państwa - Nadleśnictwu D.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 10 stycznia 2013 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 26 kwietnia 2012 r.,

w Z.

- 1) **uchyla zaskarżony wyrok w pkt II w zakresie oddalającym apelację powoda w pozostałej części oraz w pkt III i przekazuje sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, znosząc postępowanie przed tym Sądem,**
- 2) **pozostawia Sądowi Apelacyjnemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód - Bank Spółdzielczy w Z. dochodził od Skarbu Państwa - Nadleśnictwa D. zapłaty tytułem wierzytelności przeniesionej na niego jako zabezpieczenie udzielonego kredytu. Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w B. częściowo uwzględnił powództwo, zasądając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 340.479,70 zł z ustawowymi odsetkami. Na skutek apelacji obu stron, wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2012 r. Sąd Apelacyjny podwyższył tę kwotę do 344.029,63 zł, oddalając apelację powoda w pozostałej części oraz apelację pozwanego w całości.

W skardze kasacyjnej powód zaskarżył ten wyrok w części, wskazując na niezasadne oddalenie powództwa co do kwoty 97.167,01 zł. Zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie: art. 65 k.c. w związku z art. 509 k.c. w związku z art. 510 k.c. i 512 k.c. oraz art. 457 k.c. w związku z art. 725 k.c. i art. 50 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. Tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1376 ze zm.); art. 351¹ k.c. w związku z art. 77 k.c. i 78 k.c. oraz art. 452 k.c. Na tej podstawie wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania. W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

W postępowaniu przed Sądami pierwszej i drugiej instancji pozwany reprezentowany był przez nadleśniczego lub radców prawnych działających na podstawie udzielonego im pełnomocnictwa. W postępowaniu kasacyjnym zastępstwo pozwanego było wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie przed Sądem Apelacyjnym dotknięte było nieważnością z uwagi na brak właściwego umocowania pełnomocnika pozwanego (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Wprawdzie uchybienie w tym zakresie nie stało się przedmiotem zarzutu skargi kasacyjnej, zostało jednak podniesione na rozprawie przez przedstawiciela Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Ponadto, stosownie do art. 398¹³ § 1

k.p.c. Sąd Najwyższy z urzędu rozważa przesłanki ważności postępowania w granicach zaskarżenia.

Zgodnie z art. 67 § 2 zdanie drugie k.p.c. czynności procesowe za Skarb Państwa podejmuje Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa w zakresie określonym odrębną ustawą - to jest ustawą z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm. - dalej jako: „u.p.g.s.p.”). Ustawa ta rozróżnia obligatoryjne zastępstwo procesowe przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa oraz zastępstwo fakultatywne. Do pierwszej grupy regulacji zalicza się art. 8 ust. 1 pkt 1 u.p.g.s.p., zgodnie z którym Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa wykonuje zastępstwo procesowe Skarbu Państwa w sprawach, które należą w pierwszej instancji do właściwości sądów okręgowych. Na podstawie art. 8b ust. 1 u.p.g.s.p. Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa może przekazać sprawę lub grupę spraw do prowadzenia przez podmiot reprezentujący Skarb Państwa.

Ze względu na wartość przedmiotu sporu rozpoznawana sprawa należała do właściwości sądu okręgowego (art. 17 pkt 4 k.p.c.). Z tego powodu pozwany powinien być zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa zarówno w postępowaniu w pierwszej, jak i w drugiej instancji. W aktach sprawy brak dowodu, by Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa przekazała tę sprawę Skarbowi Państwa - Nadleśnictwu D. Jedynie w takim wypadku jednostka ta mogłaby samodzielnie dokonywać czynności procesowych w postępowaniu cywilnym za Skarb Państwa.

W konsekwencji, z ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd drugiej instancji wynika, że pozwany reprezentowany był w postępowaniu w sposób niezgodny z prawem.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego problem skutków naruszenia obowiązku wykonywania zastępstwa procesowego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa został poruszony w wyroku z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 368/10 (LEX nr 785877). Stwierdzono w nim, że uchybienie to nie stanowi przyczyny nieważności postępowania, brak wykonywania - w danej sytuacji obligatoryjnego - zastępstwa procesowego przez Prokuratorię Generalną Skarbu

Państwa nie oznacza bowiem jeszcze, by strona była reprezentowana w sprawie przez nienależycie umocowanego pełnomocnika w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c. Udział Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa nie wyklucza bowiem możliwości działania innego pełnomocnika Skarbu Państwa i nie wpływa na skuteczność jego umocowania. Nawet w razie jego braku, Skarb Państwa mógłby natomiast potwierdzić czynności, których dokonał podmiot dokonujący za niego czynności w postępowaniu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela jednak tego stanowiska. Nie ulega wątpliwości, że art. 67 § 2 zdanie drugie k.p.c. został ukształtowany jako wyjątek od ogólnej reguły wyrażonej w zdaniu pierwszym tego przepisu, zgodnie z którą kompetencję do podejmowania czynności procesowych za Skarb Państwa posiada organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej. Z tego powodu w wypadkach określonych przez ustawodawcę - między innymi w art. 8 ust. 1 pkt 1 u.p.g.s.p. - zastępstwo procesowe Skarbu Państwa może być wykonywane wyłącznie przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, nie zaś przez organy państwowych jednostek organizacyjnych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 marca 2011 r., I CSK 438/10, LEX nr 798233 oraz z dnia 26 lipca 2012 r., II CSK 688/11, nie publ.). Obok językowej treści przepisów, za wnioskiem takim przemawiają także względy celowościowo-funkcjonalne. Powołując Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa i przekazując do jej kompetencji pewne kategorie spraw, ustawodawca dążył bez wątpienia do stworzenia profesjonalnego i scentralizowanego zastępstwa procesowego Skarbu Państwa, w miejsce zastępstwa wykonywanego przez państwowe jednostki organizacyjne. Przyjęcie możliwości wykonywania zastępstwa procesowego alternatywnie przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa lub państwową jednostkę organizacyjną w oczywisty sposób przeczyłoby zadaniom, jakie spełniać ma ta regulacja.

Występujący dotychczas w niniejszej sprawie pełnomocnik Skarbu Państwa nie mógł być zatem pełnomocnikiem w tym postępowaniu. Z tego względu postępowanie to było dotknięte nieważnością na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c.

(por. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., III CZP 154/07, OSNC 2008, nr 12, poz. 133).

Na marginesie można także zauważyć, że brak wykonywania obligatoryjnego zastępstwa procesowego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa może jednocześnie wskazywać na inną podstawę nieważności postępowania - pozbawienie Skarbu Państwa możliwości obrony jego praw w postępowaniu (art. 379 pkt 5 k.p.c.). W kontekście tego uchybienia procesowego możliwość taką dopuścił już wcześniej Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 368/10 (LEX nr 785877), wskazując, że wymaga ona każdorazowo oceny okoliczności faktycznych konkretnej sprawy. Wobec istnienia nieważności postępowania z powodu niewłaściwego umocowania pełnomocnika, badanie tej kwestii byłoby jednak bezprzedmiotowe.

Biorąc pod uwagę nieważność postępowania, należało uchylić zaskarżony wyrok w zakresie zaskarżenia skargą kasacyjną - a więc w punkcie II co do rozstrzygnięcia o oddaleniu apelacji powoda w pozostałej części oraz w punkcie III - i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, znosząc postępowanie przed tym Sądem. Granice uwzględnienia nieważności postępowania przez Sąd Najwyższy wyznacza w tym wypadku art. 398¹³ § 1 k.p.c.

Z powodu nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji bezprzedmiotowa była ocena zarzutów sformułowanych w skardze kasacyjnej.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.